

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies Tapio Rätty käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaaliturva.fi

Palstalla aiemmin julkaistuja kirjoituksia on koottu artikkelipankkiin: www.sosiaaliturva.fi
> Artikkelipankki > Juridiikka

Yhteishuoltajuus ja huoltajien yhteistoimintavelvoite korostavat vanhempien yhteisvastuuta lapsestaan. Mutta entäpä jos toinen huoltajista vastustaa vaikkapa perheneuvolapalvelujen järjestämistä lapselleen, mutta toinen pitää niitä välttämättöminä – voidaanko palveluita silloin järjestää?

Jospa vanhemmat ovatkin eri mieltä?

Lapsen huollosta ja tapaamisoi-
keudesta annetun lain 5 §:ssä on
säädetty huoltajien yhteistoiminnas-
ta. Sen mukaan lapsen huoltajat vas-
taavat yhdessä lapsen huoltoon kuu-
luvista tehtävistä ja tekevät yhdessä
lasta koskevat päätökset.

Käytännössä on kuitenkin ollut
epäselvää erityisesti se, voidaanko
sosiaalipalveluja järjestää lapselle sil-
loin, kun toinen huoltajista vastus-
taa niiden järjestämistä. Lisäksi on
epäselvää, onko toista huoltajavan-
hempaa kuultava ennen palvelu-
jen järjestämistä ja tuleeko palvelua
koskeva hallintopäätös antaa hänelle
tiedoksi.

Nämä kysymykset tulevat esille
lähinnä silloin, kun huoltajat asuvat
erillään ja palvelua koskevan hake-
muksen tekee se huoltajista, jonka
luona lapsi pääasiassa asuu. Lain-
säädäntö ja oikeuskäytäntö eivät ana-
selvää vastausta kysymyksiin.

Hallintokäytännössä toinen huoltaja on unohdettu

Valtaosa lasta koskevista sosiaali-
huollon päätöksistä esimerkiksi
vammaispalveluissa, kotipalveluissa,
päivähoitopalveluissa tai vaikkapa
perheneuvolan palveluja annettaes-
sa tai viimesijaista toimeentulotu-
kea järjestettäessä tehdään vain toi-
sen huoltajan hakemuksesta. Käy-
tännössä viranomaiset eivät toisen
huoltajan näkemyksiä edes kuule ja
päätös palvelun järjestämisestä lähe-
tetään yleensä muutoksenhakuoh-
jauksin varustettuna tiedoksi vain
sille huoltajista, joka palvelua tai tu-
kitointia on hakenut.

Erikseen on esimerkiksi lasten-
suojelelaissa säädetty tilanteesta, jos-
sa molempia huoltajia tai huollosta
erotettua vanhempaa on kuultava

ennen asian ratkaisua ja jolle pää-
tökset on myös nimenomaisesti an-
nettava tiedoksi.

Lastensuojelulaissa on lapsen avo-
huollon sijoituksen järjestämisessä
päädytty myös huoltajien yhteistoi-
minnasta poikkeavaan nimenomai-
seen sääntelyyn, jossa toisen huolta-
jan vastustus ei estä avohuollon tuki-
toimien, kuten sijoituksen, järjestä-
mistä lapselle ja hänen vanhemmal-
leen (LsL 37 §:n 4 momentti).

Lapsen huollosta ja tapaamisoi-
keudesta annetun lain 5 §:n 2 mo-
menttiin on otettu poikkeukset
huoltajien yhteistoiminnan periaat-
teista muun muassa silloin, kun toi-
nen huoltajista ei matkan, sairauden
tai muun syyn vuoksi voi osallistua
lasta koskevan päätöksen tekemiseen
ja ratkaisun viivästyttämisestä aiheutui-
si haittaa. Tällöin toisen huoltajan
suostumus asiassa ei ole tarpeen.

Tärkeisiin asioihin molempien suostumus

Huoltajien yhteistoimintavelvoittees-
ta ei voida yleensä poiketa, jos asialla
tai ratkaisulla on huomattava merki-
tys lapsen tulevaisuudelle. Jos kysymys
on ”lapsen elämän ja hyvinvoinnin
kannalta ratkaisevan tärkeästä pää-
töksentekotilanteesta”, se edellyttää
kummankin huoltajan suostumusta
(Helsingin hallinto-oikeus 12.11.2003,
03/0837/2 yksityisen terapian anta-
mista koskevassa asiassa).

Lapsen elämään liittyviä tärkei-
tä asioita ovat esimerkiksi lapsen
asuinpaikan tai koulutuksen valinta
tai päätös lapsen kohdistuvasta ter-
veydenhuollon toimenpiteestä. Täl-
löin edellytetään molempien huolta-
jien myötävaikutusta tai suostumus-
ta (ks. HE Lapsen huollosta ja tapaa-
misoi-keudesta annettavaksi laiksi

224/1992 vp.).

Korkein hallinto-oikeus katsoi
päätöksessään (KHO 2004:99), että
toinen lapsen huoltajista ei yksinään
voinut päättää lapsen koulunkäyn-
tiin liittyvästä uskonnonopetukses-
ta. Myös lapsen nimi- ja passiasiois-
ta huoltajat päättävät yhdessä.

Huoltajien yhteistoimintavelvoit-
teen laajuus ja velvoittavuus voivat
käytännössä vaihdella sen mukaan,
minkälaisesta asiasta on kysymys. Jos
kysymys on lapsen huoltoon kuulu-
vista tosiasiallisista toimenpiteistä, ne
voinee tehdä yksin se huoltajista, jon-
ka luona lapsi pääasiassa asuu.

Oikeuskirjallisuudessa on katsot-
tu, että huoltoon kuuluvia tosiasialli-
sia toimenpiteitä ovat muun muassa
osallistuminen lapsen päivittäiseen
hoitoon, lapsen päivähoiton järjes-
täminen tai muut tähän verrattavat
tehtävät.

Jos taas kysymys on selkeästi lap-
sen henkilöön kuuluvista asioista
tai siihen liittyvästä päätöksenteosta
taikka lapsen puhevallan käytöstä,
lainsäädännössä edellytetään yleensä
molempien huoltajien suostumusta
tai ainakin myötävaikutusta asiaan.

Päivähoitopaikkahakemukseen riitti toisen huoltajan allekirjoitus

Eduskunnan oikeusasiamiehen pää-
töksessä 31.10.2007 oli kysymys päi-
vähoitopaikan hakemisesta alaikäi-
selle lapselle. Hakemuksen oli teh-
nyt se lapsen huoltajista, jonka luona
lapsi asui. Kantelijana toiminut
toinen huoltajista katsoi, että päivä-
hoitohakemuksessa on oltava kum-
mankin yhteishuoltajan allekirjoitus,
vaikka he asuisivatkin erillään.

Oikeusasiamiehen mukaan huol-
tajien yhteistoiminnan periaate on
nähtävä ennen kaikkea oikeudellis-

ta tehostetta vaille olevana ohjeena, jonka ensisijaisena tehtävänä on vaikuttaa lapsen vanhempien käyttäytymiseen siten, että molemmat vanhemmat yhtäläisesti osallistuisivat huoltovastuuseen lapsesta.

Jos toiminnalla on lasta sitovia tai muita lapsen kohdistuvia oikeudellisia vaikutuksia, yhteishuoltajilla on edustusta koskevien yleisten perusteiden mukaisesti periaatteessa vain yhdessä oikeus pätevästi edustaa lasta ja toimia lapsen nimissä tai lapsen puolesta.

Kun päivähoitopaikan myöntäminen lapselle ei velvoita vanhempia ottamaan paikkaa vastaan eikä sen varaamisella ollut lapsen toiseen huoltajaan tai lapseen kohdistuvia oikeudellisia vaikutuksia, päivähoitopaikan myöntäminen yksin lapsen äidin hakemuksen perusteella ei loukannut oikeusasiamiehen käsityksen mukaan toisen huoltajan oikeuksia lapsen huoltajana.

Oikeusasiamies ei ottanut kantaa siihen, tulisiko päivähoitohakemus lähettää hallintolain mukaisesti tiedoksi myös toiselle lapsen huoltajista tai tulisiko toista huoltajaa kuulla ennen päätöksentekoa.

Periaatteessa päätös pitäisi antaa tiedoksi kaikille asianosaisille

Hallintolain mukaan säädetty asian viereillepanosta ja se sisältää myös säännökset asian ratkaisemisesta. Lain 6 luvussa on säännökset asian selvittämisestä ja asianosaisten kuulemisesta.

Hallintolain 54 §:n mukaan viranomaisen on annettava tekemänsä päätös viipymättä tiedoksi asianosaiselle ja muulle tiedossa olevalle, jolla on oikeus hakea siihen oikaisua tai muutosta valittamalla. Säännös merkitsee siten sitä, että päätös on annettava tiedoksi kaikille asianosaisille muutoksenhakuohjauksin varustettuna. Kaikille asianosaisille on myös annettava tiedoksi sellainen päätös, johon liittyy muutoksenhakukielto.

Palvelua tai tukitoimintaa koskeva päätös on siis lähetettävä molemmille huoltajille, jollei niitä koskevis-

sä säännöksissä ole muuta säädetty (esimerkiksi yhteistoimintavelvoitteesta poikkeaminen tai palvelua koskevan ”asianosaisuuden” poikkeava määrittely, vrt. toimeentulotukilaki 16 §). Molemmilla huoltajilla on myös oikeus hakea muutosta palvelua koskevaan päätökseen.

Hallintokäytäntö on kuitenkin siis muovautunut sellaiseksi, että yhteishuoltotilanteissa toista huoltajaa ei yleensä kuulla tai hänelle ei anneta päätöksiä muutoksenhakuosoituksen nimenomaisesti tiedoksi.

Miten menetellä, jos toinen vanhempi vastustaa?

Selvää on, että hakemukseen viranomaisen on aina vastattava päätöksellä (sosiaalihuollon asiakaslain 6 §). Asiaa ei voida lykätä esimerkiksi ohjaamalla riittäisi yhteishuoltajavanhemmat käräjäoikeuteen, jolloin käräjäoikeus voisi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 9 §:n 3 momentin mukaisesti päättää huoltajien tehtävien jaosta. Lapsen olosuhteet esimerkiksi päivähoitoa järjestettäessä voivat olla senlaatuiset, että lapsen etu vaatii ratkaisun tekemistä välittömästi.

Päivähoitoa järjestettäessä kysymys on lapsen varhaiskasvatuksesta ja yleensä myös lapsen hoidon järjestämisestä lapsen vanhemman ansioityön tai opiskelun takia. Tällaisessa tilanteessa lapsen vanhempi on itse estynyt hoitamaan lastaan. Tällöin päivähoitopaikka on järjestettävissä yksin toisen huoltajan hakemuksen perusteella, kuten eduskunnan oikeusasiamieskin on todennut.

Vaikeampi tilanne syntyy silloin, kun kysymys on esimerkiksi perheneuvolapalvelujen järjestämisestä lapselle. Voidaanko lapsi ottaa perheneuvolan asiakkaaksi pelkästään toisen huoltajan hakemuksen perusteella vai vaatiiko asiakkuuden alkaminen toisen huoltajan kuulemista? Entä miten tulisi toimia, jos toinen huoltajista vastustaa esimerkiksi lapselle järjestettyjä perheneuvolututkimuksia?

Tällaisessa tilanteessa on ilmei-

sesti tehtävä ero kasvat- ja perheneuvonnan yleisten ja erityisten palvelujen välillä.

Lienee niin, että jos kysymys on tavanomaiseen huoltoon ja kasvatukseen liittyvästä sosiaalityöstä perheneuvolassa, toisen huoltajan suostumusta tai enemmälti kuulemista ei asiassa tarvita.

Jos taas lapselle tehdään perheneuvolassa esimerkiksi erilaisia terveydenhuollon tutkimuksia tai jos toinen lapsen huoltajista nimenomaisesti kieltää tutkimusten tekemisen, tilanne on toinen. Yksi ajateltavissa oleva vaihtoehto tällaisessa ristiriitatilanteessa olisi, että sosiaalilautakunta hakisi asiassa lapselle edunvalvojan sijaisen päättämään perheneuvolan palvelujen järjestämisestä hänelle. Tällainen ratkaisu olisi kuitenkin vähintäänkin epätarkoituksenmukainen ja hidastaisi tai voisi estää lapsen tarpeelliset tutkimukset.

Lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä ei ole suoraan löydettävissä ratkaisua huoltajien yhteistoimintavelvoitteiden sisällöstä ja velvoittavuudesta eri tilanteissa. Mitä selkeämmin päätettävänä on lapsen henkilöön pysyvämmin ja konkreettisemmin liittyvä asia, sitä todennäköisemmin siinä vaaditaan kummankin huoltajan suostumusta. Jos päätettävänä on asia, josta seuraa oikeudellisia vaikutuksia toiselle huoltajalle, sitä varmemmin siinä tarvitaan myös hänen suostumustaan. Näissä tilanteissa hyvä pääsääntö on, että huoltajia kuullaan ja päätökset annetaan heille myös tiedoksi. ●

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983
Lastensuojelulaki 417/2007
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000
Hallintolaki 434/2003
Lait, hallituksen esitykset ja oikeuskäytäntö verkossa: www.finlex.fi

VALITSE VIISAASTI.

Opiskele sosiaali- ja terveysalaa Mikkelin ammattikorkeakoulussa.

Monimuoto-opintoja Mikkelissä.
Haku 14.4. – 2.5.2008, www.amkhamk.fi

Amk-tutkintoon johtava koulutus
opistoasteen tutkinnon suorittaneille | 60-90 / 210 op
FYSIOTERAPEUTTI (AMK) | SAIRAANHOITAJA (AMK)
TERVEYDENHOITAJA (AMK) | SOSIONOMI (AMK)

Erikoistumisopinnot | 30 op
PÄIHDETYÖ | MONIKULTTUURINEN TYÖ

Lisätietoja: www.mamk.fi
p. (015) 355 6335, hakutoimisto@mikkeliamk.fi

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
Mikkelin University of Applied Sciences
Sinne on päästävä.
www.sinneonpaastava.fi